

บทที่ 3

การพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานที่ได้กำหนดไว้ในสังคมหนึ่งๆ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ นั่นคือ การที่จะกล่าวว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ก็ต่อเมื่อประชาชนในครอบครัวหรือชุมชนนั้นมีชีวิตความเป็นอยู่บรรลุเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานครบถ้วนทุกประการ ซึ่งเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานที่กำหนดไว้นั้นสามารถแปรเปลี่ยนไปได้ตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคมเปลี่ยนแปลงไปในขณะนั้นๆ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2537)

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ได้กำหนด “การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดใน มาตราอื่นๆ จะพบว่าในการจัดการศึกษานั้นกำหนดให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 5 ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 41 ระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นด้วย

การจัดการศึกษาให้แก่ชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชน เป็นการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ ให้สามารถนำความรู้ ความสามารถไปพัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ รวมทั้งจะ

สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้ ดังนั้นการศึกษาโครงสร้างของชุมชน องค์กร
ต่างๆในชุมชน รวมทั้งลักษณะพื้นฐาน และความเป็นอยู่ของชุมชน เพื่อนำข้อมูล
พื้นฐานเพื่อการพัฒนาชนบทที่ได้มากำหนดโครงการ และสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม
เพื่อเป็นการให้ความรู้แก่ชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน จึงมีความสำคัญ
ด้วยเช่นกัน

สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 เป็น
กฎหมายที่ใช้จัดระเบียบบริหารงานในตำบลแทนประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326
ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 โดยปรับปรุงฐานะและการบริหารงานของสภาตำบล
และยังกำหนดให้มีการยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นองค์การ
บริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นราชการส่วนท้องถิ่น

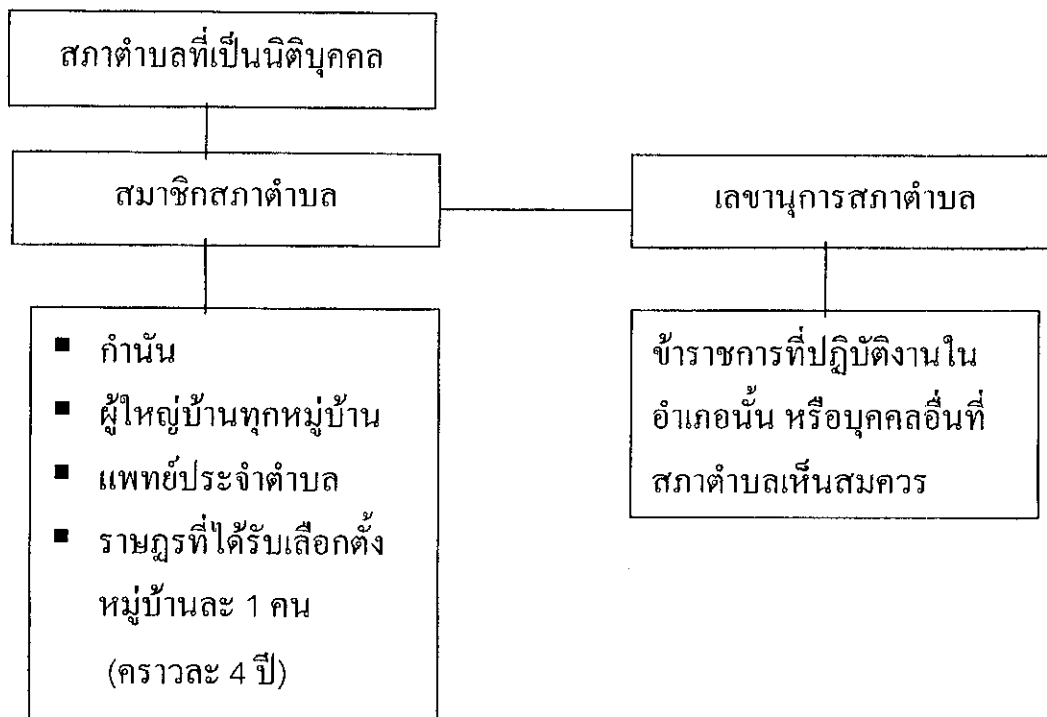
พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มี
สาระสำคัญซึ่งสรุปได้ดังนี้

สภาตำบล

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลกำหนดให้ตำบลตาม
กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่มีพื้นที่อยู่นอกเขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาลมีสภา
ตำบลเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารในตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล

โครงสร้างของสภาตำบลที่เป็นนิติบุคคล

โครงสร้างของสภาตำบลมีโครงสร้างเป็นรูปคณะกรรมการ โดยมีสมาชิก 2
ประเภทคือ สมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบล และแพทย์ประจำ
ตำบล กับสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากรายการในแต่ละหมู่บ้านในตำบลนั้น หมู่บ้านละ 1
คน ทั้งนี้ให้กำนันเป็นประธานสภาตำบลโดยตำแหน่งและให้สมาชิกสภาตำบลเลือก
สมาชิกด้วยกันเป็นรองประธานสภาตำบลอีกตำแหน่งหนึ่ง

อำนาจและหน้าที่

สภาตำบลมีหน้าที่พัฒนาตำบลตามแผนงาน โครงการ และงบประมาณของตนเองเสนอแนะส่วนราชการในการบริหารราชการและพัฒนาตำบล นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่ในการทำหรือจัดให้มีกิจกรรมในตำบล เช่น การจัดให้มีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และการเกษตร การจัดให้มีการบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบำรุงและส่งเสริมอาชีพของราษฎร การส่งเสริมพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เป็นต้น ทั้งนี้ โดยให้ประธานสภาตำบลเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานของสภาตำบล ให้มีประธานสภาตำบล เลขานุการสภาตำบล และสมาชิกสภาตำบลอีกคนหนึ่งร่วมกันมีอำนาจทำนิติกรรมแทนสภาตำบล นอกจากนี้ ยังมีเจ้าหน้าที่ของสภาตำบลปฏิบัติงานประจำของสภาตำบลอีกด้วย

รายได้

ในเรื่องรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายในการปฏิบัติหน้าที่นั้น สภาตำบลจะมีรายได้ซึ่งมีที่มาจาก 3 แหล่งด้วยกันคือ แหล่งแรกเป็นรายได้จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดจัดสรร

ให้ แหล่งที่สอง เป็นรายได้จากการจัดหาของสภาตำบลเอง เช่นการจัดการทรัพย์สินของ
สภาตำบลแหล่งที่สามเป็นรายได้จากเงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้ในทุกปีงบประมาณ

การกำกับดูแล

การกำกับดูแลการปฏิบัติงานของสภาตำบล สภาตำบลจะดำเนินการใดๆจะ
เป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดขึ้น ทั้งนี้ มีนายอำเภอเป็น
ผู้กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของสภาตำบลให้เป็นไปตามกฎหมายและมีอำนาจยับยั้ง
การดำเนินการของสภาตำบลที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทาง
ราชการไว้เป็นการชั่วคราวได้ แล้วรายงานผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อวินิจฉัย ผู้ว่าราชการ
จังหวัดอาจสั่งการให้สภาตำบลระงับการดำเนินการดังกล่าวหรือสั่งเพิกถอนการยับยั้ง
ของนายอำเภอนั้นเสียได้ นอกจากนี้ หากสภาตำบลกระทำการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อย
หรือ ศักดิ์ภาพของประชาชน หรือละเลยไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ชอบด้วยอำนาจ
หน้าที่ ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียต่อส่วนรวมแล้ว ผู้ว่าราชการจังหวัดอาจสั่งยุบสภาตำบลได้
และหากเหตุแห่งการยุบสภาตำบลเกิดจากการกระทำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์
ประจำตำบล ซึ่งเป็นสมาชิกโดยตำแหน่งคนใด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้กำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบลคนนั้นออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์
ประจำตำบลด้วย

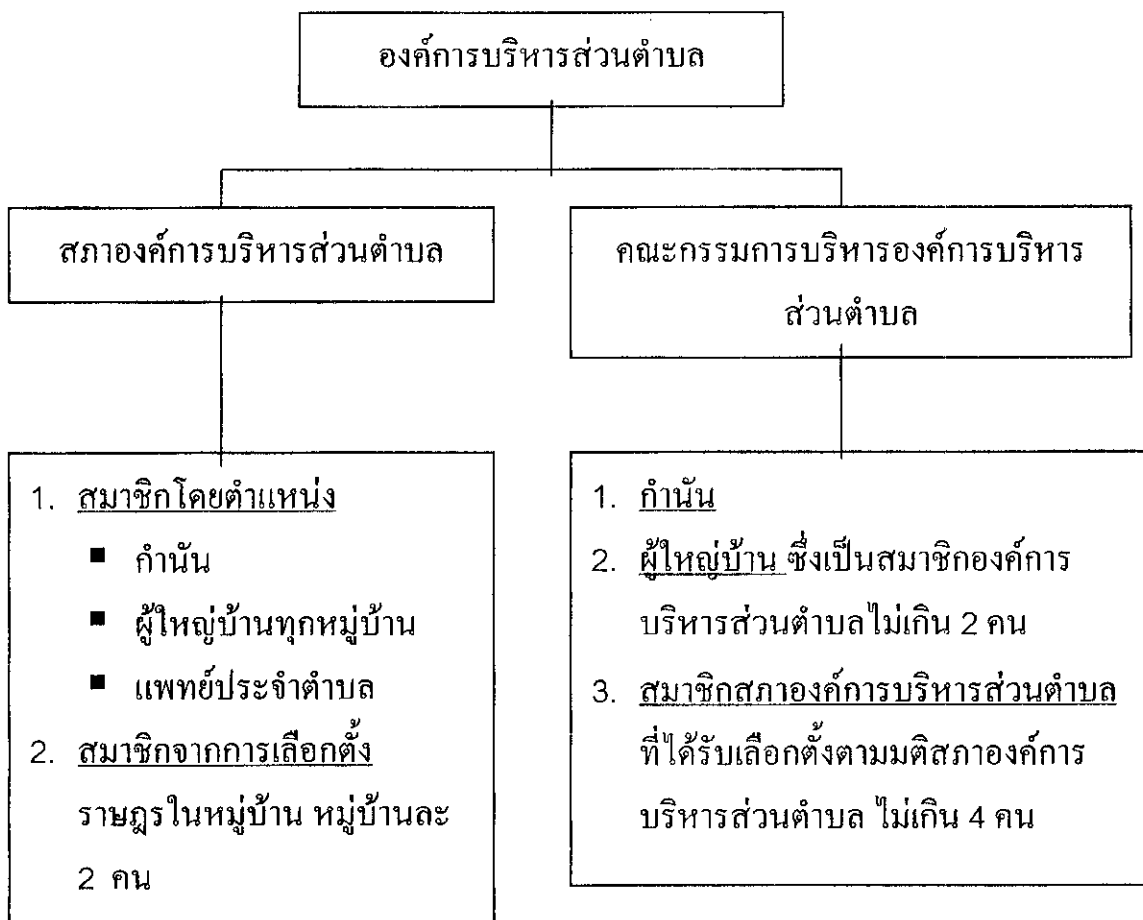
องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลได้กำหนดให้มี
หน่วยการบริหารราชการท้องถิ่นที่เรียกว่า องค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นด้วย โดยสภา
ตำบลที่จะจัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้นั้น จะต้องมียาได้โดยไม่รวมเงิน
อุดหนุนในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกันสามปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ปีละหนึ่งแสนห้าหมื่น
บาท ทั้งนี้การจัดตั้งจะทำโดยประกาศของกระทรวงมหาดไทย ในราชกิจจานุเบกษา

โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล

องค์การบริหารส่วนตำบล จะมีสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีสมาชิก
2 ประเภท คือ สมาชิกโดยตำแหน่ง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบล และแพทย์ประจำ
ตำบล กับสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งจากรายครัวในแต่ละหมู่บ้านในตำบลนั้น หมู่บ้านละ 2

คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล จะเลือกสมาชิกด้วยกัน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่เกิน 2 คน และสมาชิกซึ่งได้รับเลือกตั้งไม่เกิน 4 คน เป็นคณะกรรมการ องค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้ สภาองค์การบริหารส่วนตำบลจะเลือกสมาชิกด้วยกันเป็นประธานสภาคนหนึ่ง รองประธานสภาคนหนึ่ง และเลขานุการสภาคนหนึ่ง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้องไม่เป็นคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลด้วยใน เวลาคเดียวกัน ในทำนองเดียวกัน คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลก็จะ เลือกคณะกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการบริหารคนหนึ่ง และเลขานุการ คณะกรรมการบริหารอีกคนหนึ่ง

อำนาจหน้าที่

องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

1. จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก
2. รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัด

ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล

3. ป้องกันโรคและระงับโรคติดต่อ
4. ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
5. ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
6. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
7. คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
8. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ราชการมอบหมาย

นอกจากนี้ยังมีกิจการที่องค์การบริหารส่วนตำบล อาจจัดทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ดังต่อไปนี้

1. ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร
2. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
3. ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ
4. ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจและสวนสาธารณะ
5. ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์
6. ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว
7. บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร
8. การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
9. หาผลประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล
10. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม
11. กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์

รายได้

สำหรับในเรื่องรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลจะมีรายได้ซึ่งจัดเก็บเองจากภาษี ค่าธรรมเนียม ในอนุญาต และค่าปรับตามที่กฎหมายกำหนด รายได้ซึ่งหน่วยงานเก็บจัดสรรและแบ่งให้ หรือเพิ่มให้จากภาษีและค่าธรรมเนียมรถยนต์และล้อเลื่อน ค่าภาคหลวงแร่ ค่าภาคหลวงปิโตรเลียม ค่าธรรมเนียมอุทยานแห่งชาติ อกรังนกอีแอ่น ค่าธรรมเนียมน้ำบาดาล การประมง การป่าไม้ และการจดทะเบียนเป็นสิทธิและนิติกรรมที่ดิน นอกจากนี้ยังมีรายได้จากเงินอุดหนุนรัฐบาลด้วย

การกำกับดูแล

การกำกับดูแลการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องปฏิบัติงานภายใต้บังคับแห่งกฎหมายและระเบียบของทางราชการแล้ว นายอำเภอซึ่งมีอำนาจกำกับดูแลการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยอาจเรียกสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล กรรมการบริหาร พนักงานส่วนตำบล หรือลูกจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลมาชี้แจง หรือสอบสวน และยังอาจเรียกรายงานหรือเอกสารใดๆมาตรวจสอบได้ ในส่วนของผู้ว่าราชการจังหวัดอาจสั่งยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือสั่งให้คณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบางคน หรือทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งได้เมื่อเห็นว่าสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือคณะกรรมการบริหารได้กระทำการฝ่าฝืนความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือละเลยปฏิบัติการณ์ไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ และหากเหตุแห่งการยุบสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหรือการสั่งให้คณะกรรมการบริหารพ้นจากตำแหน่งเกิดจากการกระทำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบลคนใด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบลคนนั้นออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแพทย์ประจำตำบล โดยให้ถือว่าเป็นการออกจากตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่

บทเฉพาะกาล

(1) ให้ถือว่ากรรมการสภาตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิ ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้บังคับใช้ เป็นสมาชิกสภาตำบลซึ่งได้รับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ จนกว่าจะพ้นจากตำแหน่งตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 หรือตามพระราชบัญญัตินี้

(2) กฎหมายใดที่อ้างอิงถึงกรรมการสภาตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิ ให้หมายถึงสมาชิกสภาตำบล ซึ่งได้รับเลือกตั้งตามพระราชบัญญัตินี้

(3) ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อสภาตำบลตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ที่มีรายได้ถึงเกณฑ์เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลให้แล้วเสร็จภายในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ แล้วให้จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลภายในเก้าสิบวัน โดยให้สภาตำบลเดิมปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะถึงวันประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบลครั้งแรก

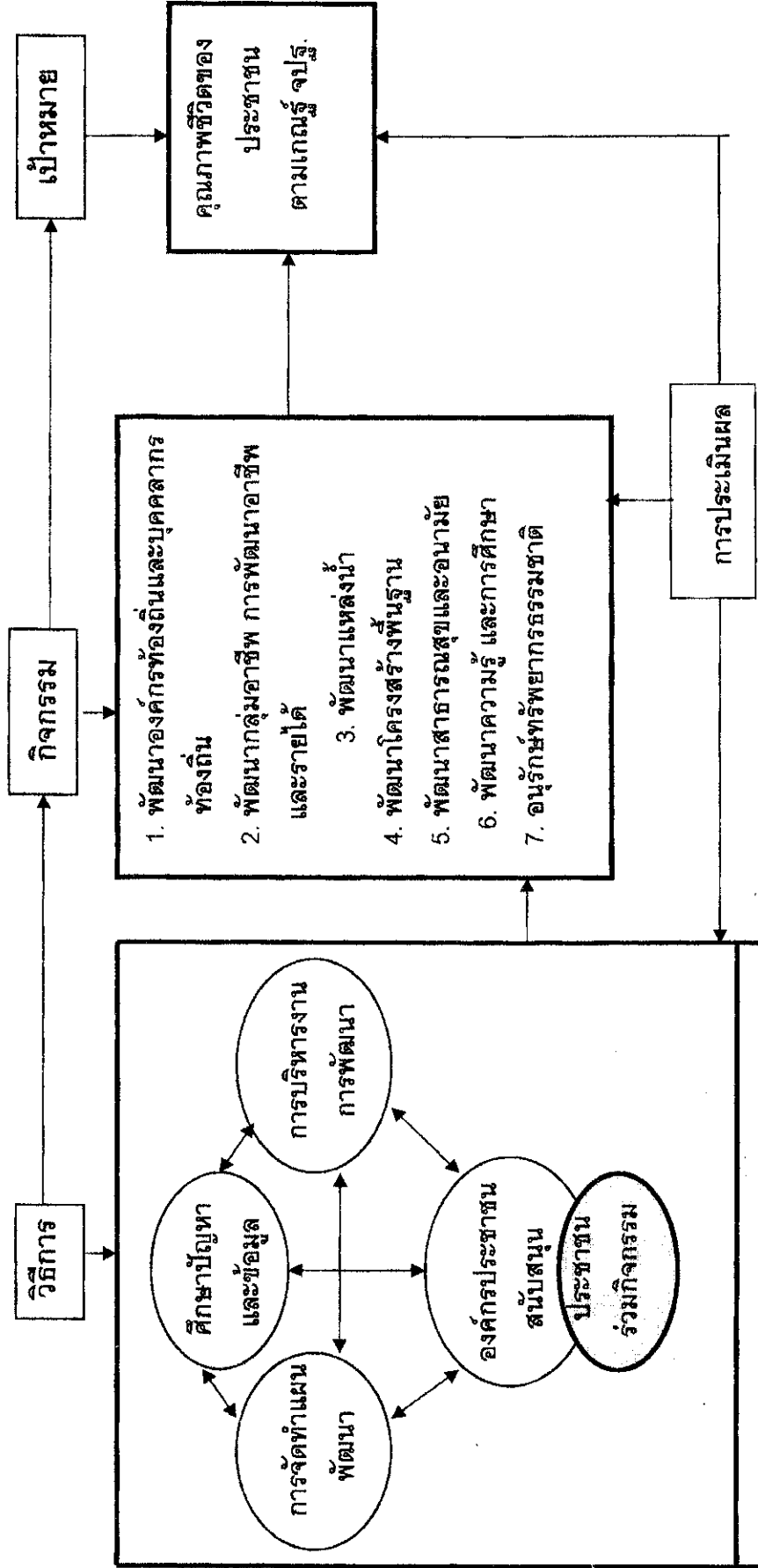
(4) ในวาระสี่ปีแรก ให้กำนันเป็นประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตำแหน่ง

ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ซึ่งได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2537 เป็นไปตามนโยบายการกระจายอำนาจการปกครอง ทำให้สภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยการปกครองพื้นฐานที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองอย่างแท้จริง ทำให้องค์กรในตำบลมีอำนาจในการบริหารงานเพิ่มขึ้น มีอำนาจในการกำหนดการใช้จ่ายเอง ทำนิติกรรมได้เอง เป็นเจ้าของทรัพย์สิน หรืออื่นๆตามที่จะมีกฎหมายกำหนด นอกจากนี้ ยังทำให้ภารกิจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเดิม ดำเนินการด้านการปกครอง และด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล จะหันมามีภารกิจในการพัฒนาตำบลมากขึ้น ทั้งนี้ จึงขึ้นอยู่กับขีดความสามารถส่วนตัวของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่จะนำภารกิจด้านการพัฒนา มาเสริมบทบาทในฐานะนักปกครองท้องถิ่นได้ดีเพียงใด และจะอย่างไรให้ประชาชนในตำบลได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงและทุกๆ ด้าน

ดังนั้น สมาชิกสภาตำบลที่จะมีการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คน และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ที่จะมีการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 2 คน นั้น มีความสำคัญที่จะต้องเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหา การใช้ข้อมูลเพื่อการวางแผนพัฒนาตำบลในด้านต่างๆตามที่กฎหมายกำหนด เช่นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กระบวนการพัฒนาชุมชน

ระบบข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชนบทเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 โดยมุ่งเน้น การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ทั้งนี้การยกระดับความสามารถของคนในชนบท การยกระดับรายได้ของคนยากจนในชนบท ตลอดจนการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สังคมไทยที่พึงประสงค์ เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพรวมทั้งให้ความสำคัญสำหรับการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชนบท ซึ่งการพัฒนาชนบทให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามที่กล่าวมาแล้ว จำเป็นต้องอาศัย “ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชนบท” เป็นกลไก เพื่อให้ทุกหน่วยงานของทางราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทจะได้นำข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบทไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาชนบททุกระดับ สำหรับการกำหนดนโยบาย แนวทางปฏิบัติ รวมทั้งการอนุมัติโครงการ และติดตามผลการพัฒนาชนบทเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชนในชนบทต่อไป

ระบบข้อมูลจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยการตัดสินใจของผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งข้อมูลพื้นฐานที่นำมาใช้เพื่อการพัฒนาชนบทประกอบด้วย

1. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)
2. ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค.)

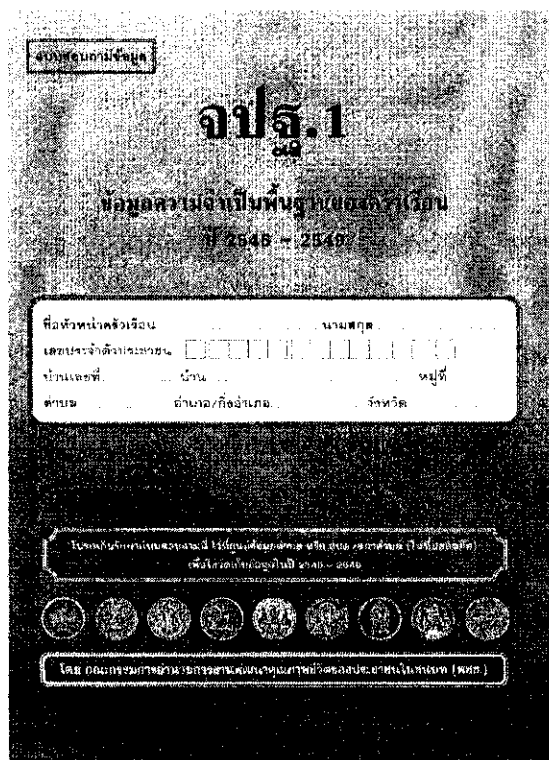
ข้อมูลที่จะนำมาใช้จะต้องเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง ตรงกับสภาพความเป็นจริง และเป็นปัจจุบัน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดระบบข้อมูลตั้งแต่การจัดเก็บข้อมูล การประมวลผล การวิเคราะห์ข้อมูล และการใช้ประโยชน์ข้อมูลให้ถูกต้องตามวิธีการและขั้นตอน

1. ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) คือ ข้อมูลในระดับครัวเรือนที่จัดเก็บเป็นประจำทุกปีเพื่อแสดงถึงลักษณะของสังคมไทยที่พึงประสงค์ และสภาพความจำเป็นของคนในครัวเรือนในด้านต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในเรื่องอะไรบ้างและควรจะมี

ระดับความเป็นอยู่ไม่ต่ำกว่าระดับไหนในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ เพื่อให้มีชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีปัญหาที่ต้องแก้ไขในเรื่องใดบ้าง เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และสังคม อันเป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาชนบทของประเทศ

เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ที่ใช้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) มีจำนวน 6 หมวด 37 ตัวชี้วัด ดังนี้คือ

หมวดที่ 1 สุขภาพดี (ประชาชนมีสุขภาพอนามัยดี) มี 11 ตัวชี้วัด

1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด และฉีดวัคซีนครบ
2. หญิงที่คลอดลูกได้รับการทำคลอด และดูแลหลังคลอด
3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม
4. เด็กแรกเกิดถึง 1 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ
5. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่ 4 เดือนแรกติดต่อกัน

6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ได้กินอาหารอย่างเหมาะสมและเพียงพอ
7. เด็กอายุ 6 – 15 ปี ได้กินอาหารอย่างถูกต้องครบถ้วน
8. เด็กอายุ 6 – 12 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ
9. ทุกคนในครัวเรือนได้กินอาหารที่มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน
10. คนในครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยาที่ถูกต้องเหมาะสม
11. คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี

หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย (ประชาชนมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม)

มี 8 ตัวชี้วัด

12. ครัวมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัยและบ้านมีสภาพคงทนถาวร
13. ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี
14. ครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี
15. ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ
16. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากมลพิษ
17. ครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี
18. ครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
19. ครอบครัวมีความอบอุ่น

หมวดที่ 3 ฝึกฝนการศึกษา (ประชาชนเข้าถึงบริการด้านการศึกษา) **มี 6 ตัวชี้วัด**

20. เด็กอายุ 3 – 5 ปี ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน
21. เด็กอายุ 6 – 15 ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
22. เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ได้เรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย
23. เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และไม่ได้เรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้รับการฝึกอบรมด้านอาชีพ
24. คนอายุ 15 – 60 ปี อ่านออกและเขียนภาษาไทยได้
25. คนในครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างน้อยสัปดาห์ละ 5 ครั้ง

หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า (ประชาชนมีการประกอบอาชีพ และมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต) มี 3 ตัวชี้วัด

26. คนอายุ 18 – 60 ปี มีการประกอบอาชีพและมีรายได้
27. คนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อปี
28. ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน

หมวดที่ 5 plugged ค่านิยมไทย (ประชาชนมีค่านิยมที่แสดงความเป็นคนไทย) มี 5 ตัวชี้วัด

29. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา
30. คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่
31. คนอายุ 6 ปีขึ้นไปทุกคนปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
32. คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน
33. คนพิการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน

หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา (ประชาชนมีส่วนร่วมต่อชุมชนและสังคม) มี 4 ตัวชี้วัด

34. ครัวเรือนมีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล
35. ครัวเรือนมีคนที่มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น
36. ครัวเรือนมีคนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน
37. คนที่มีสิทธิ์ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

การใช้เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เป็นเครื่องมือเพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ว่า บรรลุตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐานแล้วหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยพิจารณาข้อมูลต่างๆ จาก จปฐ. แล้วนำมากำหนดเป็นปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ทำให้สามารถร่วมกันค้นหาสาเหตุ และแนวทางการแก้ไขปัญหของชุมชน ตลอดจนการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา นอกจากนี้ข้อมูลจาก จปฐ. ยังเป็นแนวทางในการเสนอ และ

คัดเลือกโครงการต่างๆที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริงของชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนในด้านงบประมาณจากรัฐ หรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

แบบสอบถามข้อมูล จปฐ. มีดังนี้

1. แบบ จปฐ.1 เป็นแบบสอบถามในระดับครัวเรือน คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บข้อมูล หรือมอบหมายให้หัวหน้าคุ้ม ผู้นำชุมชน หรืออาสาสมัคร เป็นผู้ร่วมดำเนินการ โดยการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน หรือภรรยา หรือสมาชิกของครัวเรือนที่สามารถให้คำตอบได้ เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้และรับทราบปัญหาต่างๆ เพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขต่อไป และสรุปผลการจัดเก็บข้อมูลในแต่ละปี ให้หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้เก็บรักษาไว้ เพื่อพิจารณาผลการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าในแต่ละปี

2. คปต.(คณะกรรมการประจำตำบล) ร่วมกับ กม. ผู้นำชุมชน หัวหน้าคุ้ม และอาสาสมัครที่จัดเก็บข้อมูลช่วยกันสรุปรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จปฐ. 1 ของทุกครัวเรือนทั้งหมู่บ้าน บันทึกลงในแบบ จปฐ. 2 ต่อไป

3. แบบ จปฐ.2 เป็นแบบประมวลผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของครัวเรือน รายหมู่บ้าน และเทียบเป้าหมายข้อมูล โดยสรุปจากจปฐ.1 ทุกครัวเรือน แล้วนำมาคิดคำนวณเป็นค่าร้อยละของทุกข้อ แล้วนำข้อมูลแต่ละข้อมาเทียบกับเป้าหมายที่กำหนด

สมุดประเมินผล
และวิจัยเชิงคุณภาพ

จปฐ.2

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของหมู่บ้าน
ปี 2545

บ้าน	หมู่ที่	ตำบล .....
อำเภอ/กิ่งอำเภอ	จังหวัด	

โดย คณะกรรมการสำรวจการชนบทและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (พชช.)

กระทรวงมหาดไทย สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กระทรวงมหาดไทย

4. สมุดแสดงความก้าวหน้าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครัวเรือน (สมุดสรุป จปฐ.1) จัดทำขึ้นเพื่อให้สมาชิกของครัวเรือนทุกคนได้รับทราบปัญหาในครัวเรือนของตนเองในแต่ละหมวดและตัวชี้วัด เพื่อจะได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหานั้นให้หมดไป ทำให้คุณภาพชีวิตของสมาชิกในครัวเรือนทุกคนดีขึ้น ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน ซึ่งหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้เก็บรักษาสมุดสรุป จปฐ.1 และเปรียบเทียบผลความก้าวหน้าของการจัดเก็บข้อมูล เป็นระยะเวลา 5 ปี

ชื่อหัวหน้าครัวเรือน	นามสกุล	
เลขประจำตัวประชาชน	.....	
บ้านเลขที่	บ้าน	หมู่ที่ .....
ตำบล	อำเภอ	จังหวัด .....

โดย คณะกรรมการสำรวจการชนบทและคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท (พชช.)

5. แผ่นแข็ง หรือโปสเตอร์ เพื่อแสดงข้อมูล จปฐ. ในภาพรวมของหมู่บ้าน สำหรับนำไปติดไว้ที่ชุมชนของหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ปัญหาของหมู่บ้านตนเองเพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกันต่อไป

ขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูล จปฐ.

1. กม.(กรรมการหมู่บ้าน) และผู้นำกลุ่มองค์กรต่างๆ เช่น อช. (อาสาพัฒนาชุมชนระดับหมู่บ้าน) ผู้นำอช.(อาสาพัฒนาชุมชนระดับตำบล) กพสม.(คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน) เป็นผู้จัดเก็บข้อมูล จปฐ.รายครัวเรือนทุกครัวเรือน โดยใช้แบบสอบถาม จปฐ.1 สัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน และสมาชิกในครัวเรือนบางคน ร่วมให้ข้อมูลด้วยเพื่อให้ได้เรียนรู้ร่วมกัน

2. ผู้สัมภาษณ์จะสอบถามข้อคำถามทุกข้อโดยตรงจากครัวเรือนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ถ้าผู้ตอบไม่สามารถให้คำตอบได้จริงๆ จึงจะสอบถามเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น ครู เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขตำบล หรืออื่นๆ

3. กม. และคปต. ร่วมกันดำเนินการจัดทำ จปฐ.2 โดยรวบรวมแบบ จปฐ.1 ทุกครัวเรือน และสรุปเป็นข้อมูลรวมของหมู่บ้าน พร้อมทั้งคิดคำนวณเป็นค่าร้อยละทุกข้อ และเทียบเป้าหมายในแต่ละเครื่องชี้วัดว่า บรรลุเป้าหมายหรือไม่บรรลุเป้าหมายตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

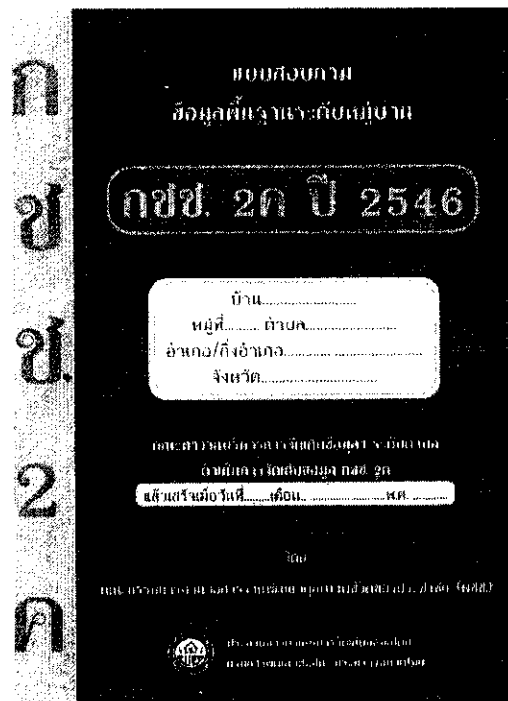
4. กม.และ คปต. ร่วมกันบันทึกข้อมูลลงในสมุดสรุป จปฐ.1 เป็นรายครัวเรือน และส่งคืนครัวเรือนเพื่อให้สมาชิกครัวเรือนทุกคนรับทราบปัญหาในครัวเรือนของตนเอง เพื่อจะได้ร่วมมือกันแก้ปัญหาคงให้หมดไป และให้แต่ละครัวเรือนเก็บรักษาไว้

5. กม. และ คปต. ร่วมกันจัดทำแผ่นแข็ง (โปสเตอร์) ของหมู่บ้านและนำมาติดไว้ที่ชุมชนของหมู่บ้าน

2. ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช.2ค)

ข้อมูล กชช.2ค เป็นข้อมูลในระดับหมู่บ้านที่จัดเก็บเป็นประจำทุก 2 ปี แสดงถึงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และความเป็นอยู่ของประชาชน ทำให้รู้สภาพปัญหาของหมู่บ้าน ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนงานเพื่อแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ให้แก่หมู่บ้าน

สำหรับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง หรือกลุ่ม/องค์กรประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาตำบลประจำปี แผนพัฒนาตำบล 5 ปี แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาจังหวัด

เครื่องชี้วัดข้อมูล กชช.2 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (กชช.2 ค ปี 2546) ได้รับการปรับปรุงให้มีตัวชี้วัด เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนและสมาชิกสภา อบต. ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรอบรู้สภาพทั่วไปของหมู่บ้านเป็นอย่างดี จำนวน 7 – 10 คนนำมาวิเคราะห์ สรุปสภาพปัญหาของหมู่บ้านใน 6 ด้าน 30 ตัวชี้วัด เพื่อศึกษาปัญหาในแต่ละปัญหาในระดับ มาก ปานกลาง และน้อย หรือไม่มี ของหมู่บ้านหนึ่งๆ เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาหมู่บ้าน ในด้านต่างๆดังต่อไปนี้

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน มี 7 ตัวชี้วัด คือ

- (1) ถนน
- (2) น้ำดื่ม
- (3) น้ำใช้

- (4) น้ำเพื่อการเกษตร
  - (5) ไฟฟ้า
  - (6) การมีที่ดินทำกิน
  - (7) การติดต่อสื่อสาร
2. ด้านการประกอบอาชีพและมืงานทำ มี 7 ตัวชี้วัด คือ
- (8) การมืงานทำ
  - (9) การทำงานในสถานประกอบการ
  - (10) ผลผลิตจากการทำนา
  - (11) ผลผลิตจากการทำไร่
  - (12) ผลผลิตจากการทำเกษตรอื่นๆ
  - (13) การประกอบอุตสาหกรรมในครัวเรือน
  - (14) การได้รับประโยชน์จากการมีสถานท่องเที่ยว
3. ด้านสุขภาพการอนามัย มี 4 ตัวชี้วัด คือ
- (15) ความปลอดภัยในการทำงาน
  - (16) การป้องกันโรคติดต่อ
  - (17) การกีฬา
  - (18) การปลอดยาเสพติด
4. ด้านความรู้และการศึกษา มี 3 ตัวชี้วัด คือ
- (19) ระดับการศึกษาของประชาชน
  - (20) อัตราการเรียนต่อของประชาชน
  - (21) การได้รับการศึกษา
5. ด้านความเข้มแข็งของชุมชน มี 5 ตัวชี้วัด คือ
- (22) การเรียนรู้โดยชุมชน
  - (23) การได้รับการคุ้มครองทางสังคม
  - (24) การมีส่วนร่วมของชุมชน
  - (25) การรวมกลุ่มของชุมชน
  - (26) การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของชุมชน

6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มี 4 ตัวชี้วัด คือ

- (27) คุณภาพของดิน
- (28) การใช้ประโยชน์ที่ดิน
- (29) การปลูกป่าหรือไม้ยืนต้น
- (30) การจัดการสภาพสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูล กชช.2ค แบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการ

มีการจัดตั้งคณะทำงานบริหารการจัดเก็บข้อมูล จปฐ. และ กชช.2 ค ในระดับตำบล โดยนำแบบสอบถามจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ เพื่อวางแผนการจัดเก็บ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับแบบสอบถาม พร้อมทั้งพิจารณาคัดเลือก และนัดหมายผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในหมู่บ้าน และมีความรอบรู้เกี่ยวกับหมู่บ้านเป็นอย่างดี ประมาณ 7 – 10 คน

2. ขั้นการจัดเก็บข้อมูล

คณะทำงานฯ ระดับตำบล สอบถามข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง กรอกข้อมูล และให้

การนำข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนาชนบทมาใช้ประโยชน์

หน่วยงานต่างๆของรัฐ และเอกชน ได้ประโยชน์จากข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวเป็นอย่างมาก การนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนงาน จะทำให้เห็นภาพรวมสภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้านทุกระดับ ในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ ทำให้ทราบถึงศักยภาพ และความพร้อมในการพัฒนา สามารถกำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาประจำปี ระยะ 3 ปี และ 5 ปี ได้ รวมทั้งสามารถนำเสนอโครงการเพื่อพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน ประสานงาน และแผนการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านงบประมาณ ระยะเวลาในการดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบ

ปัญหาหลักที่จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนา คือ

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
2. การบริหารงานในหมู่บ้าน และความสามารถของชุมชน
3. การจำกัดโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน ในด้านสังคม และกายภาพ

จุดประสงค์ของการพัฒนาหมู่บ้านในแผนพัฒนา

1. ปรับปรุงหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ในหมู่บ้านในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล หรือหน่วยงานต่างๆ
2. เพิ่มรายได้ของหมู่บ้าน เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ และสามารถบริหารงานได้ด้วยตนเอง
3. เพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน ขององค์กรต่างๆ ในหมู่บ้าน โดยให้ทำงาน ที่สนองความต้องการ หรือความสนใจของชุมชน
4. จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานในด้านสังคม และกายภาพเพิ่มมากขึ้น
5. เพิ่มพูน และพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเมือง และชุมชนหมู่บ้าน
6. เพิ่มพูนกิจกรรมการมีส่วนร่วมในชุมชนในลักษณะของกระบวนการ รวมทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
7. ช่วยให้หมู่บ้านมีความเป็นอยู่ในระดับที่สามารถช่วยตนเองได้มากขึ้น
8. ลดจำนวนประชากรที่มีความเป็นอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐาน เช่นเดียวกับลดจำนวนหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาอยู่ในระดับด้อย

แนวทางการพัฒนาชุมชนในแผนงานพัฒนา 5 ปี

1. ปรับปรุง ความร่วมมือ และกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาชุมชน
2. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ
3. สร้างบรรยากาศ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมีความคิดริเริ่ม และรู้จักช่วยตนเอง เพื่อให้การประกอบ กิจกรรมต่างๆ ประสบความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น

4. ส่งเสริม และสนับสนุนความสามารถของชุมชนในการผลิต ผลผลิตต่างๆ และสนับสนุนการตลาดโดยผ่านทางสถาบันด้านธุรกิจ เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ของชุมชน และเพิ่มคุณภาพชีวิต

5. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้านเศรษฐกิจของชุมชน ความร่วมมือ และสถาบันการเงินของชุมชนจะต้องได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานหลัก และทำให้ชุมชนมีความมั่นใจตนเอง

นโยบาย และโปรแกรมในการพัฒนาหมู่บ้าน

1. นโยบาย

- 1) เพิ่มกำลังคนที่มีคุณภาพในชุมชน
- 2) เพิ่มกำลังผลิต หรือความสามารถในการผลิตของชุมชน
- 3) พัฒนากิจกรรมต่างๆจากหน่วยงานต่างๆ หรือสังคมเข้าสู่หมู่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการลดความยากจน (poverty alleviation)
- 4) เพิ่มพูนความสามารถของในด้านการบริหารงาน ของบุคคลในหมู่บ้าน
- 5) เพิ่มความมั่นคงของสถาบันชุมชนในระดับหมู่บ้านให้เข้มแข็งขึ้น
- 6) พัฒนาสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถ ของชุมชนหมู่บ้าน (village community)
- 7) พัฒนาระบบโครงสร้างและอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ขั้นพื้นฐาน
- 8) เพิ่มสมรรถภาพในการร่วมกิจกรรม และใช้ประโยชน์ของการพัฒนา กิจกรรมต่างๆในหมู่บ้าน

2. โปรแกรม

- 1) การพัฒนาการศึกษา และทักษะในการประกอบอาชีพของชุมชน
- 2) ปรับปรุงคุณภาพในด้านสุขภาพของชุมชน
- 3) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชน
- 4) สนับสนุนให้บุคลากรในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงาน
- 5) จัดโปรแกรมเพื่อเพิ่มสมรรถภาพในการบริหารงานของชุมชน หรือสถาบันในชุมชน

- 6) สนับสนุนให้ชุมชนสามารถช่วยตนเองได้ และมีความมั่นใจในตนเอง
- 7) จัดให้มีโปรแกรมพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน
- 8) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อุปกรณ์อำนวยความสะดวก บรรยากาศ และอุปกรณ์สาธารณะในหมู่บ้าน
- 9) โปรแกรมลดความยากจน

รายละเอียดโปรแกรมต่างๆที่กำหนดเป็นนโยบายในแผนพัฒนาหมู่บ้าน

1. การปรับปรุงสถาบันของรัฐในหมู่บ้าน

เป็นการเสริมความสามารถของการทำงานและการบริหารงานในหมู่บ้าน บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ให้คำแนะนำเพื่อให้สถาบันครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดี มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง รวมทั้งพัฒนาและปรับปรุงผู้ประสานงาน เพื่อให้สามารถฝึกชุมชนให้สนใจการมีส่วนร่วมในชุมชน ทั้งในด้านการวางแผนงาน และการจัดกระบวนการพัฒนาหมู่บ้าน

2. การแนะนำและการฝึกอบรมในด้านการศึกษา

โปรแกรมนี้จะประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การฝึกอบรมกำลังคนในชุมชน และการให้งานทำ เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิต และทำให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลาย การให้การศึกษาและการฝึกอบรม ควรอยู่ในลักษณะที่ง่ายๆ แต่เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนสามารถเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารงาน รวมทั้งยังคงดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีงาม และเพิ่มความรู้ให้แก่ชุมชนในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. การพัฒนาให้ชุมชนสามารถช่วยตนเองได้

โปรแกรมในลักษณะนี้จะเป็นการเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนกลุ่มเล็กๆ สามารถแก้ปัญหาของตนเองโดยการร่วมมือกัน หรือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สนับสนุนให้สตรีในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน และจัดการในด้านครอบครัว เพื่อเป็นการช่วยเพิ่มรายได้ในครอบครัว รวมทั้งการฝึกอบรมเยาวชน ให้จัดตั้งเป็นชมรมหรือเป็นกลุ่ม ในระดับหมู่บ้าน

4. การพัฒนาเศรษฐกิจของหมู่บ้าน

โปรแกรมจะประสบความสำเร็จได้จะต้องขึ้นอยู่กับการบริหารงาน และลักษณะธรรมชาติของ ประชากรในชุมชน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ การใช้วิธีการแบบง่าย ๆ ในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลผลิตของชุมชน ซึ่งกิจกรรม การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ จะต้องเกี่ยวข้องกับสหกรณ์ของหมู่บ้าน หรือหน่วยงานที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน

5. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้านสังคม และกายภาพ

เพื่อเป็นการเร่งรัดการพัฒนาหมู่บ้านให้มีโครงสร้างพื้นฐานในระดับมาตรฐาน การพัฒนาในเรื่องดังกล่าวจึงควรจัดทำอย่างเร่งด่วน และเป็นไปตามความต้องการของชุมชน เช่นการสื่อสาร การคมนาคมภายในหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้านที่ใกล้เคียงกัน รวมทั้งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการบริการสาธารณสุข การจัดหา น้ำดื่มที่สะอาด การจัดให้มีไฟฟ้า ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ผลผลิตของหมู่บ้าน ตลอดจนการจัดให้มีสถานที่เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสมาร่วมประชุมปรึกษาหารือ เพื่อพัฒนา บริหาร และดำเนินการเกี่ยวกับชุมชนของตนเอง

6. การลดความยากจน

การลดความยากจนจะจัดเป็นโครงการพิเศษ มุ่งเน้นเฉพาะประชาชนที่ยากจน เพื่อให้พัฒนา หรือยกฐานะตนเองไปสู่ระดับมาตรฐานได้ภายในระยะเวลาอันสั้น กิจกรรมต่างๆจะประกอบด้วยการจัดการสิ่งจำเป็นพื้นฐานในด้านสังคมตามความต้องการของประชาชนที่ยากจนในลักษณะของการสงเคราะห์ การให้ความรู้ต่างๆ และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้ในด้านเทคโนโลยี การประชาสัมพันธ์ผลผลิตของชุมชนเพื่อเป็นการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการฝึกอบรมระยะสั้น แบบเร่งรัด ในการเพิ่มผลผลิตของชุมชนให้มากขึ้น จนสามารถประสบความสำเร็จในระดับที่เป็นที่ยอมรับ และเพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี รัฐได้จัดเงินทุนพิเศษสำหรับหมู่บ้านขึ้น เพื่อดำเนินการลดความยากจนของประชาชน ซึ่งมีความยากจนต่ำ รวมทั้งหมู่บ้านที่มีความยากจนด้วย

การระดมความคิดเพื่อการพัฒนาชุมชน

การจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนาหมู่บ้าน หรือองค์กรของตนเอง เป็นแนวทางหนึ่งที่จะกระตุ้นให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วม เข้าใจความต้องการของชุมชน สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และร่วมกันจัดสร้างโครงการ และโครงการต่างๆตามความต้องการของตนเอง รวมทั้งประเมินผลโครงการ เพื่อพิจารณาความสำเร็จ และ/หรือมีโอกาสได้ศึกษาว่าจะต้องดำเนินโครงการใดเพิ่มเติมอีก

ขั้นตอนการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดของชุมชนมีดังนี้

1. การศึกษาชุมชน ในการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดสำหรับการพัฒนาในเรื่องใดเรื่อง ผู้ดำเนินการหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องศึกษาชุมชนก่อนเป็นประการแรก ซึ่งแนวทางการศึกษาชุมชน ควรเริ่มจากการดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1 สร้างความสัมพันธ์ หรือความคุ้นเคยกับคนในชุมชน

1.2 ศึกษาลักษณะของชุมชน สภาพทางภูมิศาสตร์ อาชีพของผู้ที่อยู่ในชุมชน ผู้นำ ความเชื่อ ศิลปวัฒนธรรม การเมืองในชุมชน ตลอดจนสภาพปัญหาต่างๆ

1.3 ศึกษาและสอบถามจากบุคคลในชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชนนั้น โดยการสัมภาษณ์ ถามคำถาม รวมทั้งศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เช่น ข้อมูล จปฐ. และข้อมูล กชช.2ค.

1.4 บันทึกข้อมูลต่างๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งปัญหาในด้านอื่นๆ

2 การเตรียมชุมชนและการเตรียมการประชุม การจัดให้มีการประชุมเพื่อระดมความคิด การเตรียมชุมชนและการเตรียมการประชุมเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งการเตรียมชุมชนและการเตรียมการประชุมมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์เบื้องต้น ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับซึ่งมีแนวทางการดำเนินงานดังต่อไปนี้

2.1 กระตุ้น และหารือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้นำชุมชน คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล ให้เห็นความสำคัญของปัญหา รวมทั้งความสำคัญของการ

จัดการประชุมสำหรับหาวิธีการแก้ไข หรือดำเนินการเพื่อให้การศึกษา การฝึกปฏิบัติ หรือการจัดให้มีการอบรม เพื่อเป็นการพัฒนาชุมชนต่อไป

2.2 จัดให้มีการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งหาหรือผู้ที่เข้าร่วมประชุมและจัดเตรียมรายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม วันเวลาในการประชุม สถานที่

2.3 จัดเตรียมทีมงานสำหรับการดำเนินการประชุม ซึ่งจะต้องมีความพร้อมทั้งในอุปกรณ์ และทบทวนบทบาทของทีมงานในการเป็นผู้นำของการประชุม และผู้ช่วยในการดำเนินงานประชุม

2.4 การใช้เวลาในการประชุมควรเป็นเวลาที่คุณในชุมชนส่วนใหญ่ว่างจากภารกิจของตนเอง

3 การดำเนินการประชุม ซึ่งควรจัดให้มีการลงทะเบียนเพื่อตรวจสอบผู้เข้าร่วมประชุม แจกป้ายชื่อ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุม และผู้ดำเนินการประชุมที่ไม่มีความคุ้นเคยกัน ได้รู้จักกัน สามารถเรียกชื่อได้ถูกต้อง ในการดำเนินการประชุม ผู้นำการประชุม อาจจะจัดให้มีการประชุมรวม แล้วจึงแบ่งเป็นการประชุมย่อย เพื่อรวบรวมแนวคิดต่างๆ รวมทั้งคอยสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมประชุมในการมีส่วนร่วมเสนอแนวคิด หรือแผนการดำเนินงานของแต่ละคน เพื่อนำเสนอในกลุ่มใหญ่ต่อไป

4 สรุปข้อคิดเห็นที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อย นำเสนอกลุ่มใหญ่ เพื่อนำมาวางแผนการปฏิบัติงาน โดยการเขียนโครงการที่ชุมชนเห็นว่ามีความเหมาะสม ซึ่งชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด และเขียนแผนการดำเนินงานด้วย ซึ่งโครงการที่เขียน อาจจะประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆที่ชุมชนเห็นว่าสามารถร่วมกันทำด้วยตนเอง หรือเป็นกิจกรรมที่ต้องของบประมาณจาก อบต. หรือจากแหล่งเงินอื่นๆ

การระดมความคิดเพื่อการพัฒนาชุมชน มุ่งเน้นให้แต่ละคนในชุมชนนั้นเห็นความสำคัญของตนเอง การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการเสนอความคิดเห็น ร่วมกันดำเนินการ และเพื่อให้ผลที่ได้เป็นของชุมชนโดยส่วนรวม ทุกคนมีหน้าที่ และมีความรับผิดชอบในการดูแลรักษา การสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง จึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้นำชุมชน รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การใช้ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการพัฒนา เป็นที่นิยมกันมากสำหรับการออกแบบโครงการ และวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชน ซึ่งการใช้แบบสำรวจที่กำหนดไว้ นั้น บางครั้งอาจจะไม่ได้ข้อมูลตรงตามที่ต้องการ และต้องใช้เวลาเก็บข้อมูลยาวนานกว่าจะได้ผลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนั้นการศึกษาชุมชนโดยผู้ดำเนินการ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะให้ได้ข้อมูลของชุมชนในช่วงเวลาสั้นๆ เหมาะสมกับพื้นที่ที่จะศึกษา สามารถมองเห็นและวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับสถานการณ์ สภาพความเป็นอยู่ และทรัพยากรในชุมชนนั้นๆ สำหรับการศึกษาชุมชนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน โดยผู้ที่สนใจศึกษาต้องมาร่วมกระบวนการเรียนรู้กับชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ ซึ่งการตัดสินใจ การแก้ปัญหาต่างๆ นักวิชาการ และชุมชนจะร่วมกันดำเนินการ โดยมุ่งเน้นที่ประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นสำคัญ

เครื่องมือที่ใช้ศึกษาชุมชนแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือทั่วไป ได้แก่รายงานต่างๆ ข้อมูลเบื้องต้น ภาพเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ คน หรือปัญหา การสังเกตเหตุการณ์ กระบวนการ ความสัมพันธ์หรือพฤติกรรมของชุมชน และบันทึกการสังเกตอย่างเป็นระบบ การสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในชุมชนอย่างคร่าวๆ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้สามารถปรับให้เหมาะสมกับหัวข้อการสนทนาได้

2. เครื่องมือที่ใช้เฉพาะเรื่อง ได้แก่การสร้างแผนภูมิ แผนที่ของชุมชน การศึกษาประวัติ การสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูลเฉพาะเรื่อง หรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น การพูดคุยหรือสนทนาผู้ประกอบอาชีพต่างๆกันในชุมชน รวมทั้ง ผู้ชาย ผู้หญิง เยาวชน เด็ก ในชุมชน เพื่อให้ข้อมูลเฉพาะเรื่อง รวมทั้งการสนทนากลุ่ม

การดำเนินงานเพื่อการศึกษาชุมชน

ในการศึกษาชุมชนเพื่อให้ได้ข้อมูลต่างๆ นักวิชาการควรดำเนินงานในแนวทางต่อไปนี้

1. สร้างความเชื่อถือหรือความไว้วางใจให้กับตนเองซึ่งเป็นบุคคลภายนอก และในการสัมภาษณ์ หรือการสนทนา นักวิชาการควรนั่งฟัง ไม่ขัดจังหวะ และถามคำถามบ้างเพื่อเป็นการยืดหัวข้อเรื่องในการสนทนา

2. ศึกษา และเรียนรู้สิ่งต่างๆที่อยู่ในชุมชน เพื่อแก้ความเข้าใจผิดของตนเอง และควรเริ่มในสิ่งที่ชุมชนรู้

3. สนับสนุนให้ผู้ที่อยู่ในชุมชนแสดงสิ่งที่อยู่ในความคิดของเขาออกมา และให้ใช้เกณฑ์ ร่วมกันคิดตามแบบของเขาในการวิเคราะห์และวางแผนงาน

4. มีความเชื่อมั่นว่าชุมชนสามารถเรียนรู้ได้ พัฒนาได้ และแก้ไขเองได้

5. รวบรวมความรู้ และเรียนรู้จากสิ่งที่ผิดพลาดไปแล้ว

6. ไม่ตีความ สรุปความ หรือใช้สามัญสำนึกของตนเองร่วมในการขยายความคิด กับสภาพการณ์ในชุมชน หรือในสังคมที่ตนเองยังไม่เข้าใจดีพอ

การรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาชุมชน

แนวทางการรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาชุมชน นักวิชาการควรดำเนินการดังต่อไปนี้คือ

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ เอกสารเผยแพร่ เอกสารการท่องเที่ยว หนังสือพิมพ์ และบทความอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชน รายงานการวิจัย สถิติ รายงานประจำปี แผนที่ภูมิประเทศ ภาพถ่ายต่างๆ

2. การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนากับผู้ที่อยู่ในชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งอาจจะเป็นการสนทนากับกลุ่มที่ต้องการข้อมูลโดยเฉพาะ (Focus Group) สัมภาษณ์ผู้ที่จะให้ข้อมูลสำคัญ หรือการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล การสนทนา หรือการสัมภาษณ์ นักวิชาการควรใช้คำถามหลักๆ ประมาณ 10-15 คำถาม และคุยเรื่องอื่นๆบ้าง ใช้เวลารายบุคคลไม่ควรเกิน 1.5 ชั่วโมง หรือไม่ทำให้ผู้ที่สัมภาษณ์เบื่อหน่าย คนสัมภาษณ์ควรมี อย่างน้อย 2 คน สำหรับจดบันทึก และอีกคนหนึ่งทำหน้าที่สอบถามหรือสนทนา

3. การสังเกตการณ์ เป็นวิธีการที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ของชุมชนในด้านสภาวะธรรมชาติ ซึ่งข้อมูลที่ได้ควรนำไปตรวจสอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ หรือผู้ที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์นั้นๆ

4. การวาดแผนที่ เพื่อแสดงให้เห็นข้อมูลต่างๆในลักษณะของแผนผัง ซึ่งอาจจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ โครงสร้างของชุมชนที่สำคัญๆ สภาพของภูมิประเทศ ทำให้มีความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆของผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้นได้

การวาดภาพนี้ นอกจากจะเป็นแผนผังแล้ว ยังจะสามารถเขียนแผนผังในลักษณะของข้อมูลหรือความสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆที่อยู่ในชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งการใช้แผนผังจะสามารถกระตุ้นแนวคิด หรือการเรียนรู้ร่วมกันในการอภิปราย วิเคราะห์ปัญหา และแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆในชุมชนได้

5. การจัดทำตารางวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความสัมพันธ์ ความสำคัญ ปริมาณ ของข้อมูลต่างๆในชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาสิ่งที่ยังด้อย และต้องการการปรับปรุง และสำหรับการจัดทำโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน รวมทั้งทรัพยากรมนุษย์ในโอกาสต่อไป

การเสนอรายงาน

ในการศึกษาชุมชนนั้น นักวิชาการจะต้องทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการศึกษาให้ชัดเจน รวมทั้งเลือกประเด็นหลักของการศึกษา ตลอดจนแนวคำถาม แหล่งข้อมูล และเลือกวิธีการที่จะทำให้อาจได้ข้อมูลต่างๆเหล่านั้น

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ สังเกต หรือจากเอกสารต่างๆ รวมทั้งงานที่ได้ร่วมคิดร่วมทำกับผู้ที่อยู่ในชุมชน แล้วนำมาเขียนรายงาน โดยทั่วไป ซึ่งจะเริ่มจาก

1. สภาพของชุมชน ปัญหา โอกาสในการพัฒนา
2. การวิเคราะห์ปัญหา และแนวทางการแก้ไข
3. แผนงานและโครงการต่างๆ
4. แนวทางการดำเนินงาน และการปฏิบัติงาน
5. สรุปปัญหา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาชุมชน และการนำข้อมูลต่างๆมาใช้ในการจัดทำโครงการวางแผนงาน รวมทั้งการจัดสร้างหลักสูตรเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความสำคัญจะอยู่ที่ การดำเนินงานและการศึกษาในลักษณะของ "ระบบ" ซึ่งจะหมายถึงการศึกษาสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่ทั้งหมด และพิจารณาส่วนประกอบในแต่ละส่วน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบ รวมทั้งพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างระบบ และสิ่งแวดล้อมของระบบด้วย ซึ่งจะสามารถการดำเนินงานเพื่อพัฒนาในเรื่องต่างๆประสบความสำเร็จได้

เพียงใด และมีผลงานที่ดีหรือไม่ ซึ่งการกำหนดมาตรฐานของงานโดยทั่วไป จะใช้การกำหนดระยะเวลาเป็นเกณฑ์

3. การกำหนดสถานะของการทำงาน ซึ่งเป็นการกำหนดสถานะ หรือสภาพของงานที่กำลังดำเนินอยู่ และสามารถสังเกตเห็นได้ ซึ่งจะรวมถึงการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือกระบวนการต่างๆในการปฏิบัติงาน

ตัวอย่างของการกำหนดจุดประสงค์ของการฝึกอบรมข้อหนึ่ง

“ใช้ Word Processor พิมพ์จดหมายตอบลูกค้าได้โดยไม่มีคำผิด”

พฤติกรรม พิมพ์จดหมายตอบลูกค้า

เกณฑ์ โดยไม่มีคำผิด

สถานการณ์ ใช้ Word Processor

ในบางครั้งการกำหนดจุดประสงค์อาจจะมีตัวแปรอื่นๆที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง และสามารถกำหนดไว้ด้วยได้ เช่น “เมื่อมีโครงสร้างของหลังคา มุงกระเบื้องหลังคาบ้านให้เสร็จเรียบร้อยภายใน 3 วัน ยกเว้นในกรณีที่มีฝนตก”

พฤติกรรม มุงกระเบื้องหลังคาบ้าน

เกณฑ์ เสร็จเรียบร้อยภายใน 3 วัน

สถานการณ์ เมื่อมีโครงสร้างของหลังคา

ตัวแปร ยกเว้นในกรณีที่มีฝนตก

การกำหนดจุดประสงค์ จะเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรม และการกำหนดขั้นตอนของกิจกรรมเพื่อให้การฝึกอบรมดำเนินไปสอดคล้องกันในแต่ละจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งเป็นแนวทางในการกำหนดแบบทดสอบ เพื่อพิจารณาว่าผู้เข้ารับการอบรมสามารถปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในกิจกรรมหรือไม่ และได้ผลิต หรือผลงานตรงตามจุดประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมจะมีความรู้ ความสามารถ หรือทักษะตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์ ก็ต่อเมื่อผู้เข้ารับการอบรมสามารถผ่านการประเมินผลตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

การวาดภาพนี้ นอกจากจะเป็นแผนผังแล้ว ยังจะสามารถเขียนแผนผังในลักษณะของ ข้อมูลหรือความสัมพันธ์ขององค์กรต่างๆที่อยู่ในชุมชนได้อีกด้วย ซึ่งการใช้แผนผังจะสามารถกระตุ้นแนวคิด หรือการเรียนรู้ร่วมกันในการอภิปราย วิเคราะห์ปัญหา และ แนวทางความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆในชุมชนได้

5. การจัดทำตารางวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความสัมพันธ์ ความสำคัญ ปริมาณ ของข้อมูลต่างๆในชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาสิ่งที่ยัง ด้อย และต้องการการปรับปรุง และสำหรับการจัดทำโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน รวมทั้งทรัพยากรมนุษย์ในโอกาสต่อไป

การเสนอรายงาน

ในการศึกษาชุมชนนั้น นักวิชาการจะต้องทำความเข้าใจกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการศึกษาให้ชัดเจน รวมทั้งเลือกประเด็นหลักของการศึกษา ตลอดจนแนว คำถาม แหล่งข้อมูล และเลือกวิธีการที่จะทำให้อาจได้ข้อมูลต่างๆเหล่านั้น

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ สังเกต หรือจากเอกสาร ต่างๆ รวมทั้งงานที่ได้ร่วมคิดร่วมทำกับผู้ที่อยู่ในชุมชน แล้วนำมาเขียนรายงาน โดยทั่วไป ซึ่งจะเริ่มจาก

1. สภาพของชุมชน ปัญหา โอกาสในการพัฒนา
2. การวิเคราะห์ปัญหา และแนวทางการแก้ไข
3. แผนงานและโครงการต่างๆ
4. แนวทางการดำเนินงาน และการปฏิบัติงาน
5. สรุปปัญหา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาชุมชน และการนำข้อมูลต่างๆมาใช้ในการจัดทำโครงการ วางแผนงาน รวมทั้งการจัดสร้างหลักสูตรเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ ความสำคัญจะอยู่ที่ การดำเนินงานและการศึกษาในลักษณะของ "ระบบ" ซึ่งจะ หมายถึงการศึกษาสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่ทั้งหมด และพิจารณาส่วนประกอบในแต่ละ ส่วน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบ รวมทั้งพิจารณาความสัมพันธ์ ระหว่างระบบ และสิ่งแวดล้อมของระบบด้วย ซึ่งจะสามารถการดำเนินงานเพื่อพัฒนา ในเรื่องต่างๆประสบความสำเร็จได้